

# Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 47.

V Ljubljani, 22. listopada 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

## Zastopniki avstrijskega učiteljstva v avdienci pri finančnem in naučnem ministru.

Finančni minister dr. vitez pl. Korytovski in naučni minister dr. Marchet sta sprejela dne 19. t. m. zastopnike avstrijskega učiteljstva v avdienci. Nemško avstr. učiteljsko zvezo je zastopal predsednik Fr. Kessler in Gottfried Herbe, češko učiteljsko zvezo državni poslanec učitelj Lisy, slovensko in hrvatsko učiteljstvo v Istriji in Dalmaciji in po naročilu italijansko učiteljstvo L. Jelene, poljsko učiteljsko zvezo Stanislav Novak in rutensko učiteljstvo Ciril Malicki.

Deputacijo je vodil in predstavil obema ministroma predsednik Nemške avstrijske učiteljske zveze, g. Fr. Kessler. V svojem nagovoru je kazal na žalostne, gmotne razmere ljudskega učiteljstva po vseh avstrijskih kronovinah ter poudarjal, da je izdatna pomoč nujno potrebna.

Zahtevo, da naj se uvrsti učiteljstvo v štiri najnižje plačilne razrede c. kr. državnih uradnikov, je utemeljeval gospod govornik s tem, da je kazal na silno draginjo, ki vlada povsod, ter poudarjal, da je učiteljstvo odvisno od dobre volje nestalnih političnih strank. Da se zabrani vsako zavlačevanje regulacije učiteljskih plač, zahteva učiteljstvo, da se izpopolni v tem smislu § 55. državnega šolskega zakona.

Prosimo visoko vlado, da blagovoli blagohotno uvaževati in podpirati to našo zahtevo. Učiteljstvo pričakuje, da bo dala visoka vlada v saniranje deželnih financ izdatne vsote za regulacijo učiteljskih plač.

Finančni minister dr. vitez Korytovski je odgovoril: „Es sei zu erwarten, daß die Länder bei der Sanierung ihrer Finanzen die Wünsche der Lehrerschaft berücksichtigen werden, doch müsse er betonen, daß diesbezüglich die Autonomie der Länder nicht tangiert werden dürfe. Unterrichtsminister Dr. Marchet hob hervor, daß das Verlangen der Lehrerschaft, daß die Staatszuschüsse zu dem Haushalte der Länder für die Lehrerschaft verwendet werden sollen, von der Regierung den Landesverwaltungen nicht als Befehl, sondern nur als Wunsch übermittelt werden können.“

Auch teilte der Minister mit, daß der Ministerpräsident zu seinem Bedauern die Deputation nicht empfangen könne, da er plötzlich zum Kaiser nach Schönbrunn berufen worden sei.“

Na to pripomni gosp. Kessler, da učiteljstvo zahteva zakoniti dodatek § 55., drugo je izražena želja.

Deputacija je izročila finančnemu in naučnemu ministru sledečo resolucijo — za ministrskega predsednika jo je sprejel naučni minister:

Euere Exzellenz!

Das Reichsvolksschulgesetz vom 14. Mai 1869 bestimmt im § 55, daß die Regelung des gesetzlichen Dienstestinkommens der Lehrpersonen und die Art des Bezuges durch die Landesgesetzgebung zu erfolgen habe und stellt hiefür den Grundsatz auf, daß die Minimalbezüge, unter welche keine Schulgemeinde herabgehen darf, so bemessen sein sollen, daß Lehrer und Unterlehrer frei von hemmenden Nebengeschäften ihre ganze Kraft dem Berufe widmen und erstere auch eine Familie den örtlichen Verhältnissen gemäß erhalten können.

Diese Grundsätze, welche den Landtagen eine feste Norm für die Besoldung der Lehrpersonen geben sollten, haben denselben durch den Hinweis auf die örtlichen Verhältnisse die erwünschte Handhabe geboten, die gesetzliche Vorschrift nach eigenem Ermessen einer selbständigen Deutung zu unterziehen. Das Resultat der Erklärung des Begriffes „örtliche Verhältnisse“ durch die Länder mußte naturgemäß ein verschiedenes sein und liegt klar zu tage in den Ziffern, welche dieselben für die Besoldung der Lehrpersonen als Minimalbezüge aufzeigen. Dieselben schwanken zwischen 700 K in Galizien, 800 K in Tirol und 1400 K in Niederösterreich und Schlesien. Diese Ziffern sprechen aber noch eine andere als die Sprache des Elendes in der Lehrerschaft. Die statistischen Ausweise über die Schulverhältnisse in den Kronländern beweisen, daß die Länder, welche sich an die untere Grenze der Besoldungsverhältnisse halten, auch die tiefste Stufe im Schulwesen und damit im Bildungserfolge einnehmen. Der Aufwand für Schule und Lehrerschaft bedingt also ihren Erfolg.

Mit diesem Zustande kann das Reich, das durch das Reichsvolksschulgesetz eine allgemeine Bildung vorschreibt, nicht einverstanden sein; es kann und darf auch damit nicht einverstanden sein, daß ein ganzer, anerkannt pfllichteifrig und erfolgreich wirkender Stand, durch die verschiedene Auslegung einer unklaren gesetzlichen Bestimmung, für gleiche Arbeitsleistung und gleiche Lebensbedingungen eine verschiedene Entlohnung erhält, wie es beim Lehrstande der Fall ist.

Die besonders in der letzten Zeit aufgetretene und sich in den Bedürfnisartikeln noch immer nach aufwärts bewegende Teuerung macht die versuchte Fürsorge einzelner Länder zu nichts. Dem ganzen Lehrstande droht nicht nur der materielle,

sondern auch mit diesem, als eine Folge desselben, der moralische Ruin. Was bedeutet aber eine durch Nahrungsorgen und den Kampf ums Dasein körperlich und geistig reduzierte Lehrerschaft für den Staat und seine Wehrkraft?

Bei der finanziellen Ohnmacht der Länder ist es die Pflicht des Reiches, sich um die Lehrerschaft anzunehmen und dieselbe aus ihrer gegenwärtigen Notlage, die eine Notstandsangelegenheit des ganzen Standes bedeutet, zu geordneten Verhältnissen zu führen. Die unklare und vieldeutige Bestimmung der örtlichen Verhältnisse, aus welcher die Willkür der Länder entsprang, soll einer sicheren und festen Grundlage weichen, unter welche kein Land herabgehen darf. Diesem Verlangen der österreichischen Lehrerschaft, welches dieselbe in der Vertreterversammlung aller Lehrervereine und Nationen Österreichs am 2. November 1907 ausgesprochen hat, kann durch einen, der § 55 des R. V. G. erläuternden Zusatz entsprochen werden wie folgt: Als Minimalbezüge haben jene Bezüge zu gelten, die den k. k. Staatsbeamten der XI., X., IX. und VIII. Rangklasse nach den jeweilig geltenden gesetzlichen Bestimmungen, u. zw. in Bezug auf Diensteseinkommen und Pensionsverhältnisse zukommen.

Diese Erläuterung des § 55 des R. V. G., welche keine Gesetzänderung bedeutet, wird dem hohen Abgeordnetenhaus zur Antragstellung und Beschlußfassung unterbreitet werden und haben sich eine Reihe von Abgeordneten in Vertretung ihrer Parteien, auf der vorerwähnten Vertreterversammlung verbindlich gemacht das als recht und billig anerkannte Begehren der österreichischen Lehrerschaft zu unterstützen.

In Ansehung dieser Gründe bittet die österreichische Lehrerschaft eine hohe k. k. Regierung um Ihre Hilfe und Unterstützung zur endlichen und endgültigen Regelung ihrer tristen Verhältnisse. Die österreichische Lehrerschaft setzt ihre ganze Hoffnung auf die Beihilfe des Staates an die Länder zur Regelung ihrer finanziellen Verhältnisse und bittet, die hohe Regierung wolle dieselbe nur unter der Bedingung gewähren, daß diese unter Hinweis auf den erläuterten § 55 des R. V. G.

ihren Verpflichtungen gegenüber Schule und Lehrerschaft im vollen Umfange nachkommen.

Für die österreichische Lehrerschaft:

Für den „Deutsch-österreichischen Lehrerbund“:

**Fr. Kessler,                      Gottfried Herbe.**

Für den slovenischen Lehrverband: „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ und für die kroatische und italienische Lehrerschaft:

**L. Jelenc.**

Für den galizischen Lehrerbund in Krakau:

**Stanislav Novak.**

Für den ruthenischen Lehrhilfsverein in Lemberg:

**Cyryl Malicki.**

Für den tschechischen Lehrverband:

**J. Lisy.**

Ob tej priliki izroči deputacija naučnemu ministru tudi spomenico za odpravo tajne kvalifikacije.

## Naša šolska vprašanja.

△ Vse slovensko časopisje, ki ne trobi v rog takozvane „Slovenske Ljudske Stranke“, se je bavilo več ali manj z delitvijo I. državne gimnazije, ki so jo razcepili v dve samostojni gimnaziji, v slovensko in v nemško. Enoglasna sodba vseh teh časniških glasov je, da so storili državni poslanci, ki se rekrutirajo iz Kranjske in ki nastopajo v „Slovenskem klubu“ najhujše narodno izdajstvo. — Ravno tako jih je obsodila vsa poštena slovenska javnost. Pečata izdajice jim ne zbrise niti tok časa, ta najboljši zdravnik človeštva. In zgodovinar, ki bo pisal v poznejših letih zgodovino slovenskega kulturnega življenja, bo pač moral zapisati ta čin grdega narodnega izdajalstva z debelimi črkami.

No, klerikalni slovenski poslanci, vsaj oni, ki imajo še trohico narodnega ponosa v sebi, a morajo zaradi bojazni za svoj mandat pobirati stopinje za svojim načelnikom, so pričeli

## Med Čehi.

Napisal H. Čok — Trst.

Učitelj-vojak mora skoro vsako leto v počitnicah na vojaške vaje. To so počitnice! Koliko bolj koristno bi se dali uporabiti ti zlati dnevi! Koliko je krajev in ljudstev, ki jih mlad učitelj ne pozna; morda je domača dežela, država pa gotovo, ki jo pozna le iz zemljepisne knjige in zemljevida. Ali bi se za spoznavanje domačije in tujine ne uporabljale lahko počitnice? In zato bi morale skrbeti naše oblasti, ki skrbje sedaj, da nas vsake počitnice dresirajo kaki zdresirani korporali. Ali naj si med šolskim letom ogledamo kak tuj kraj? E, zato skrbje že naše oblasti! Dopusti so v našem stanu bele vrane. Morda pa lahko gremo v četrtek kam, daleč ni mogoče v enem dnevu, no, sicer pa moramo ta dan dati lekcije, da si zaslužimo vsaj toliko čez plače (v Evropi l. 1907), da si lahko kupimo kake hlače ali kako knjigo. In vendar imamo počitnice, ko je vse polno kurzov, ki bi jih vsaj večina izmed nas rada obiskovala; koliko bi se naučili mladi možje, da jim ni treba ravno v tem času med vojake. No k vojakom moramo, sicer je to zlo, a ravno ker moramo, glejmo, da to zlo kolikor mogoče ublažimo!

Tako sem mislil, ko sem pisal na vojaško oblast prošnjo, češ, da bi mi „ista slavna“ dovolila pretečene počitnice služiti vojakom v Pragi. No, ravno ista slavna je že vnaprej poskrbela,

da je po nekem paragrafu onemogočeno tujcu, večkrat ukazelnemu rezervistu, služiti vojakom v velikih mestih: na Dunaju, v Pragi, Brnu, Levovu, Krakovu, Trstu in še nekaterih. Potipljimo nižje, sem si mislil in prosil in dobil dovoljenje, da smem nositi tornistro v Plzinu in njega okolici, to zadnje pa samo, če se to zljubi gospodom oficirjem.

V Plzenj sem se vozil skozi zlato Prago. To je bilo v prvič, da sem bil tam. Koliko nas pa je slovenskih učiteljev, da bi že bili tam? Ko bi ne bilo letos vsesokolskega izleta v Prago, bi mi najbrž ne preostalo prstov na rokah, ko bi sešel tovariše, ki so že bili v Pragi.\* In vendar bi morala biti Praga Meka slovenskega inteligenta-učitelja. Že kot mesto je Praga nekaj izrednega, Goethe pravi o nji: „Prag ist die kostbarste Perle im Diadem der Städte. Alexander von Humboldt pa: „In der Reihe der schönsten Städte Mitteleuropas nimmt Prag die erste Stelle ein.“ Kdo naj še kaj reče, ko sta govorila Goethe in Humboldt!

Slovenskemu učitelju nudi Praga za vse počitnice opazovanja, učenja pa za vse življenje. Nebroj velikanskih, krasnih palač, v katerih so občne in meščanske, srednje in visoke šole; akademije in vsakovrstne druge šole, šolski muzej, drugi muzeji, gledališča in razstave, so ravno zaradi teh zavodov največji

\* No, nekoliko več jih je že bilo. Letos v počitnicah pa jih bo še več!  
Uredn.

sondern auch mit diesem, als eine Folge desselben, der moralische Ruin. Was bedeutet aber eine durch Nahrungsorgen und den Kampf ums Dasein körperlich und geistig reduzierte Lehrerschaft für den Staat und seine Wehrkraft?

Bei der finanziellen Ohnmacht der Länder ist es die Pflicht des Reiches, sich um die Lehrerschaft anzunehmen und dieselbe aus ihrer gegenwärtigen Notlage, die eine Notstandsangelegenheit des ganzen Standes bedeutet, zu geordneten Verhältnissen zu führen. Die unklare und vieldeutige Bestimmung der örtlichen Verhältnisse, aus welcher die Willkür der Länder entsprang, soll einer sicheren und festen Grundlage weichen, unter welche kein Land herabgehen darf. Diesem Verlangen der österreichischen Lehrerschaft, welches dieselbe in der Vertreterversammlung aller Lehrervereine und Nationen Österreichs am 2. November 1907 ausgesprochen hat, kann durch einen, der § 55 des R. V. G. erläuternden Zusatz entsprochen werden wie folgt: Als Minimalbezüge haben jene Bezüge zu gelten, die den k. k. Staatsbeamten der XI., X., IX. und VIII. Rangklasse nach den jeweilig geltenden gesetzlichen Bestimmungen, u. zw. in Bezug auf Diensteseinkommen und Pensionsverhältnisse zukommen.

Diese Erläuterung des § 55 des R. V. G., welche keine Gesetzänderung bedeutet, wird dem hohen Abgeordnetenhaus zur Antragstellung und Beschlußfassung unterbreitet werden und haben sich eine Reihe von Abgeordneten in Vertretung ihrer Parteien, auf der vorerwähnten Vertreterversammlung verbindlich gemacht das als recht und billig anerkannte Begehren der österreichischen Lehrerschaft zu unterstützen.

In Ansehung dieser Gründe bittet die österreichische Lehrerschaft eine hohe k. k. Regierung um Ihre Hilfe und Unterstützung zur endlichen und endgültigen Regelung ihrer tristen Verhältnisse. Die österreichische Lehrerschaft setzt ihre ganze Hoffnung auf die Beihilfe des Staates an die Länder zur Regelung ihrer finanziellen Verhältnisse und bittet, die hohe Regierung wolle dieselbe nur unter der Bedingung gewähren, daß diese unter Hinweis auf den erläuterten § 55 des R. V. G.

ihren Verpflichtungen gegenüber Schule und Lehrerschaft im vollen Umfange nachkommen.

Für die österreichische Lehrerschaft:

Für den „Deutsch-österreichischen Lehrerbund“:

**Fr. Kessler,                      Gottfried Herbe.**

Für den slovenischen Lehrverband: „Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ und für die kroatische und italienische Lehrerschaft:

**L. Jelenc.**

Für den galizischen Lehrerbund in Krakau:

**Stanislav Novak.**

Für den ruthenischen Lehrhilfsverein in Lemberg:

**Cyryl Malicki.**

Für den tschechischen Lehrverband:

**J. Lisy.**

Ob tej priliki izroči deputacija naučnemu ministru tudi spomenico za odpravo tajne kvalifikacije.

## Naša šolska vprašanja.

△ Vse slovensko časopisje, ki ne trobi v rog takozvane „Slovenske Ljudske Stranke“, se je bavilo več ali manj z delitvijo I. državne gimnazije, ki so jo razcepili v dve samostojni gimnaziji, v slovensko in v nemško. Enoglasna sodba vseh teh časniških glasov je, da so storili državni poslanci, ki se rekrutirajo iz Kranjske in ki nastopajo v „Slovenskem klubu“ najhujše narodno izdajstvo. — Ravno tako jih je obsodila vsa poštena slovenska javnost. Pečata izdajice jim ne zbrise niti tok časa, ta najboljši zdravnik človeštva. In zgodovinar, ki bo pisal v poznejših letih zgodovino slovenskega kulturnega življenja, bo pač moral zapisati ta čin grdega narodnega izdajalstva z debelimi črkami.

No, klerikalni slovenski poslanci, vsaj oni, ki imajo še trohico narodnega ponosa v sebi, a morajo zaradi bojazni za svoj mandat pobirati stopinje za svojim načelnikom, so pričeli

## Med Čehi.

Napisal H. Čok — Trst.

Učitelj-vojak mora skoro vsako leto v počitnicah na vojaške vaje. To so počitnice! Koliko bolj koristno bi se dali uporabiti ti zlati dnevi! Koliko je krajev in ljudstev, ki jih mlad učitelj ne pozna; morda je domača dežela, država pa gotovo, ki jo pozna le iz zemljepisne knjige in zemljevida. Ali bi se za spoznavanje domačije in tujine ne uporabljale lahko počitnice? In zato bi morale skrbeti naše oblasti, ki skrbje sedaj, da nas vsake počitnice dresirajo kaki zdresirani korporali. Ali naj si med šolskim letom ogledamo kak tuj kraj? E, zato skrbje že naše oblasti! Dopusti so v našem stanu bele vrane. Morda pa lahko gremo v četrtek kam, daleč ni mogoče v enem dnevu, no, sicer pa moramo ta dan dajati lekcije, da si zaslužimo vsaj toliko čez plače (v Evropi l. 1907), da si lahko kupimo kake hlače ali kako knjigo. In vendar imamo počitnice, ko je vse polno kurzov, ki bi jih vsaj večina izmed nas rada obiskovala; koliko bi se naučili mladi možje, da jim ni treba ravno v tem času med vojake. No k vojakom moramo, sicer je to zlo, a ravno ker moramo, glejmo, da to zlo kolikor mogoče ublažimo!

Tako sem mislil, ko sem pisal na vojaško oblast prošnjo, češ, da bi mi „ista slavna“ dovolila pretečene počitnice služiti vojakom v Pragi. No, ravno ista slavna je že vnaprej poskrbela,

da je po nekem paragrafu onemogočeno tujcu, večkrat ukazelnemu rezervistu, služiti vojakom v velikih mestih: na Dunaju, v Pragi, Brnu, Levovu, Krakovu, Trstu in še nekaterih. Potipljimo nižje, sem si mislil in prosil in dobil dovoljenje, da smem nositi tornistro v Plzinu in njega okolici, to zadnje pa samo, če se to zljubi gospodom oficirjem.

V Plzenj sem se vozil skozi zlato Prago. To je bilo v prvič, da sem bil tam. Koliko nas pa je slovenskih učiteljev, da bi že bili tam? Ko bi ne bilo letos vsesokolskega izleta v Prago, bi mi najbrž ne preostalo prstov na rokah, ko bi sešel tovariše, ki so že bili v Pragi.\* In vendar bi morala biti Praga Meka slovenskega inteligenta-učitelja. Že kot mesto je Praga nekaj izrednega, Goethe pravi o nji: „Prag ist die kostbarste Perle im Diadem der Städte. Alexander von Humboldt pa: „In der Reihe der schönsten Städte Mitteleuropas nimmt Prag die erste Stelle ein.“ Kdo naj še kaj reče, ko sta govorila Goethe in Humboldt!

Slovenskemu učitelju nudi Praga za vse počitnice opazovanja, učenja pa za vse življenje. Nebroj velikanskih, krasnih palač, v katerih so občne in meščanske, srednje in visoke šole; akademije in vsakovrstne druge šole, šolski muzej, drugi muzeji, gledališča in razstave, so ravno zaradi teh zavodov največji

\* No, nekoliko več jih je že bilo. Letos v počitnicah pa jih bo še več!  
Uredn.

spoznavati, da je njih načelnik zašel predaleč s svojo koristolovsko politiko. In posledica tega spoznavanja je vest, ki jo je pred nekaj dnevi razširil „Slovenec“, glasilo „Slovenskega kluba“, da je „Slovenski klub“ storil važne korake zaradi goriške nemške realke, goriške laške trgovske šole in zaradi premestitve slovenskega učiteljišča iz Kopra v Gorico.

Ta sklep je zopet pesek v oči oni masi, ki smatra vse za sveto, kar objavi „Slovenec“, ta sklep je kratkomalo smešno slepilo.

Da ostane na c. kr. nemški realki v Gorici vse pri starem, za to garantujeta poslanca Faidutti in njegov oproda Gregorčič. Zavod jadra pod klerikalno-nemško zastavo, in to je dovoljno jamstvo, da dobe provzročitelji onih javnih šikan male nosove, a na šoli ostane stara taktika, ki bo pa delovala v tisti smeri kakor do sedaj, le tišje in zakotnejše.

Razljučene „vladnovce“ bo vlada prav lahko potolažila zaradi laške trgovske šole. Na tej šoli se namreč slovenščina itak poučuje in to je dovolj. Vlada bo rekla, da se je morala ta trgovska šola zato v tem smislu urediti, da se namreč vse poučuje v laščini, ker tako zahteva vsakdanja izkušnja, to je: vsa trgovina, ki cvete v teh krajih, za katere je ravno namenjena laška trgovska šola, gravituje izključno na Laško. In kar je glavno, da mora biti ta zavod laški — je pa dejstvo, da je ta šola vendar koncesija Lahom za — premestitev „slovenskega“ učiteljišča iz Kopra v Gorico.

Premestitev slovenskega — ako ga smemo tako imenovati — učiteljišča iz Kopra v Gorico je že davno definitivno sklenjena zadeva. Vse vprašanje o tej zadevi bi bilo že s tem šolskim letom rešeno, ko bi ne bilo vmes vladne taktike. Lahom je bilo treba vsaj deloma zamašiti usta, in vlada jim je dala kar čez noč laško trgovsko šolo. In to se je storilo brez onega hrupnega ropotanja, kakršnega povzročajo naši ljubi poslanci iz „Slovenskega kluba“, ko jim je vlada šele „obljubila“, da bo po možnosti podpirala slovensko trgovsko šolo, za katero se boré slovenski trgovci že celo desetletje.

zaklad bratskega nam naroda češkega. Skoraj na vsaki šoli se bleste res krasne besede: „Škola zaklad života“. Ne samo Praga, vsa mesta, kar sem jih videl, imajo lepe muzeje in gledališča — navadno se pa z njimi v velikosti in lepoti merijo šolska poslopja. V vaseh, v kakršnih pri nas v Istri in na Kranjskem ni niti šole, imajo Čehi palače, kjer se vzgajajo mladi Čehi v značajne Čeha — sokole. Te palače so v več krajih obenem šole in „Sokolovne“. Čez dan se uče in telovadijo otroci, zvečer njihove odrasle sestre, matere, bratje in očetje. No, nehote se tu spominjam članka v tržaškem „Emancipazione“, kjer se opisuje vas na Švicarskem, v kateri je šola večja in lepša kot cerkev. Člankar pravi, da je to najboljšo orožje proti klerikalizmu, zakaj „Questa uccidera quella“. (Šola ubije cerkev in klerikalizem.) No, če je kje ta citat opravičen, je gotovo na Češkem! Da niso šole samo za parado, zadržuje, da stopiš na Češkem na deželi na cesto, v mestu na ulico. Vsak korak, vsak pogled na starca ali otroka ti kaže, da je obiskoval šolo. Da so Francozi najnaprednejši narod, slišimo vsak dan, da je pa na Francoskem krajev, ki so še za marsikaterim slovenskim krajem, tega si vsakdo vsak dan — čeprav je resnica — ne upa raznašati med svet. Če se na Francoskem v senci mnogih duševnih velikanov hladi precejšnje število analfabetov

Tako je faktično stališče našega šolstva, in tako zna „Slovenska Ljudska Stranka“ „reševati Proftove zahteve“. —

Pribiti hočemo pri tem razmotrivanju neko slučajnost. „Slovenski klub“ v državnem zboru, ki zna tako znamenito „reševati Proftove zadeve“ in ki namah posloveni kar štiri nemške gimnazije, je čisto prezrl neki za slovenski narod prevažni zavod — in ta zavod je nemška c. kr. pripravnica za učitelje in učiteljice v Ljubljani!

Spominjamo se še živo, kako je završalo po slovenskem časopisju tedaj, ko si je radi zdravih pedagoških načel, ki vladajo ravno na tem zavodu, pognal nadebuden mladenič smrtonosno kroglo v glavo.

No, in veliki trenutki so dobili — majhne ljudi. V času, ko bi nam vlada morala dati zaradi nagodbnega položaja, vsaj kar posedujejo že davno Nemci v „enakopravni“ Avstriji — pridejo „veliki“ politiki in prodajo slovenske zahteve, slovenske težnje za skledo leče.

Sicer se poslanci „Slovenske Ljudske Stranke“ sedaj ponajajo, da so z lahkoto poslovenili kar štiri gimnazije. Seveda! Osrednja vlada je imela že na stotine in stotine peticij in zahtev v roki, da se mora dati slovenskemu narodu slovenskih srednjih šol. Poudarjati pa moramo, da bi slovenski narod bil dokaj hvalen ravno tem poslancem, ko bi se spomnili pri onem „temeljitem“ reševanju nemške c. kr. pripravnice za slovenske učiteljice in slovenske učitelje ter kategorično zahtevali od vlade, da dá dvainpol milijonskemu slovenskemu narodu vsaj eno popolno slovensko učiteljišče.

In to zahtevo bi tem lažje stavila ona parlamentarna stranka, ki ima v svoji sredi poslanca učitelja, ki se menda še dobro spominja, kaka nezmisel in kako težavno je slovenskemu učitelju, delati dva izpita v tujem jeziku namesto v svoji materinščini!

Z ozirom na to slovenskemu narodu škodljivo postopanje večine slovenskih, oziroma kranjskih državnih poslancev se obračamo do kluba „Jugoslovanskih državnih poslancev“ z zahtevo, da stori vse potrebno, da dobi slovenski narod svoje slovensko učiteljišče v Ljubljano.

in ignorantov, bi se na Češkem lahko pogrešalo duševnih velikanov, zakaj ves narod je na visoki, jako visoki stopnji omike. Bival sem v vojašnici, mislim, da je to kraj, kjer se lahko spoznava narod; no, toliko sem ga spoznal, da sem bil presenečen. Ravno tako sem občeval in shajal, tudi jezikovno (slovensko), s „truhlašem“ (mizarjem), kakor z akademikom, filozofom ali juristom. Da imajo tudi Čehi mož, katerih imena bi delala čast tudi najslavnejšim narodom, naj pričajo imena: Hus, Havliček, Šafařík, Smetana, Dvořák, Vrhlický, Svat. Čeh, Masarik in še nebroj drugih. In kako naj bi ne bil ta narod tako visoko naobražen, ko ima take velike učitelje. Čehi pa imajo tudi drugih učiteljev, malih ljudskošolskih učiteljev, katerih imena se ne čitajo in se ne bodo čitela v literarnih zgodovinah ali v narodnih pesmih z bojišč. V malih vaseh, trgih mestecih in velikih mestih stoje ti možje vsak na svojem mestu, in delajo za narod, ki ga ljubijo. In kakšni so ti češki učitelji! Inteligentni, napredni in pridni. Češki učitelji niso streberji, a delajo, se uče, ker vedo, da samo naobraženec lahko naobražuje.

Uspeh njihove pridnosti se sicer tudi na Češkem ne vidi morda še v bogve kako visokih plačah. Saj je Češko še vedno v Avstriji, kjer se vendar še vedno prav pridno skrbno skrbi

Seveda ni v tem vprašanju iskati podpore pri dr. Šusteršiču, saj mu ni do slovenskih srednjih šol, kar dokazuje sam s svojimi dejanji! Svoja sinova je vpisal v dunajsko, seveda popolnoma nemško gimnazijo, kjer se lahko docela od-tujita domovini. Tako zna slovenski oče, slovenski poslanec in voditelj S. L. S. skrbeti, da se okrepi, pomnoži in osveži slovenski narod v — njegovem potomstvu! Žalostno, ko bi ne bilo breznarodno in nemoralno!

## Klerikalizem med goriškim učiteljstvom.

\*\* Do l. 1869., ko je stopil v veljavo državni ljudskošolski zakon, ni bilo govora o neslogi med učiteljstvom in duhovščino. In zakaj ne? Pred l. 1869, so bili učitelji še cerkovniki in organisti, slepo vdani Rimu in njegovim služabnikom. Slušati so morali, niso smeli dvigniti glave pokonci, če so hoteli imeti najskromnejšo ekzistenco. A tudi tega leta niso še postali sami svoji, niso se hipoma otresli rimskega jarma, ker jim ni bil še jasen duh časa: hlapčevska ponižnost jim je bila že prešla v meso in kri. Precej časa je trajalo, preden so se naši predniki emancipirali od tujega vpliva in vstali na lastne noge. Pričeli so se zavedati važnosti svoje naloge, začeli širiti prosveto med ljudstvo in si na ta način pridobivali vedno večji vpliv. Ljudje so izpregledovali, in izginjal je nimbus katoliškega duhovnika: moral je deliti spoštovanje ljudi z učiteljem, svojim nekdanjim hlapcem. Radi verjamemo, da to hudo de duhovščini, ki je bila navajena suženjske vdanosti svojih cerkovnikov-učiteljev, inferijornih bitij, ki so pomagala večati rimski vpliv med našim ljudstvom. V sebi čutijo duhovniki še velike sile, ki bi jih radi uporabljali za vladno. A ljudstvo se ne da več slepo vladati, z večjo izobrazbo se dviga v narodovi duši spoznanje, da so tudi učitelji sposobni za njegove voditelje, da imajo ti resno voljo splošno blaginjo in duševni nivo. Duhovniki se krčevito branijo novih idej, modernega naziranja, čigar nosilci pripadajo učiteljskemu stanu. Zato iščejo učiteljev, ki bi upognili svoj tilnik pod njihovo peto, da bi potem rekli ljudstvu: „Glejte kakšno moč imamo! Zakaj spoštujete naše hlapce in nas gospodarjev pa ne? Kdo izmed vas je tako neumen, da se bo klanjal slugi, gospoda pa preziral!“ To je ideal sloga med

duhovniki in učitelji, kakor bi ga hoteli uresničiti propagatorji klerikalizma. In te težnje so privedle duhovščino do tega, da se je začela „zanimati“ za prosveto, za interese učiteljstva. Pod vplivom teh idej je nastala na Kranjskem „Slomškova zveza“ in v novejšem času tudi „Društvo krščansko mislečih učiteljev na Goriškem“.

To društvo se je ustanovilo 5. septembra t. l. v Gorici. Okolo 15. septembra so bila pravila že potrjena, a šele sedaj, 7. novembra, so imenovali odbor. Klavrno je bilo to njihovo zborovanje. Navzočih je bilo le okolo 20 oseb, med njimi menda 5 učiteljev in 4 učiteljice; drug kontingent je dala duhovščina in nekaj „prijateljev“ šole. Za predsednika je bil izvoljen Rustja iz Bat, to je tisti človek, katerega so zavedni učitelji izključili iz svojega društva, ne morda zaradi političkega mišljenja, ampak zaradi tega, ker je delal sramoto vsemu stanu. Odkar pa je prešel pod klerikalen plašč, je postal vzoren in ugleden učitelj, čast in ponos svojega stanu in vsega naroda. Dalje je prišel v odbor Likar iz Ozeljana, ki je še pred kratkim razlagal ljudstvu Darwinovo teorijo. No, spokoril se je in ni ga več madeža na njem. Ker ni bilo dovolj učiteljev, da bi se sestavil odbor, so pa izvolili dva duhovnika, Vugo in Abrama, najzagrizenejša sovražnika našega stanu in naših interesov, pripadnika tiste stranke, ki je z besedo za ljudsko prosveto, v dejanju pa proti nji.

Kakor kažejo vsa znamenja, utegne to društvo kmalu zaspati spanje pravičnika, ker ne bo ljudi, ki bi ga hoteli vzdrževati, ne da bi imeli pri tem kakih koristi. Le na en način more dobiti še kakega novega člana. Pride mlad učitelj, t. j. izprašani učiteljski kandidat, v kako zakotno vas med same preproste ljudi. Želja po razgovoru s kakim inteligentnim človekom ga privede v farovž, kjer v svoji naivnosti in neizkušnosti vsrka vase nevede ideje, ki ga privedejo v družbo „krščansko mislečih“. Samo na ta način bi šlo, a mislimo, da tudi tako ne pojde. Mladina je naša po sreči, krvi in duhu, in kdor pade, pade v polsnu nejasnih pojmov, a se zopet dvigne iz blata in reši iz blodenj, ko mu pride spoznanje.

## Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“

za to, da ostane ljudstvo v temi. Vendar so tudi v gmotnem oziru naši češki tovariši mnogo na boljem od nas; če so pa na boljem, se imajo zahvaliti le svoji stanovski organizaciji, ki je naravna posledica njihove agilnosti, njihove pridnosti. Osemtisoč članov šteje „Zemský ústředny spolek jednot učiteljských v kral. Českém“, a skupno z njimi nastopa še šesttisoč moravskih učiteljev, združenih v „Ustředni spolek učiteljského jednot pro Moravu“.

Procvitajoče društveno glasilo „Česky Učitel“ in njegova (bolj strokovna) priloga „Česka škola“ se dobita skoro v vsakem javnem lokal, saj se na Češkem ne zanimajo za učiteljstvo in šolstvo samo učitelji, ampak ves napredni češki narod. Vsaka učiteljska želja, misel, težnja, ki se po teh dveh listih zanese med češko ljudstvo, si pridobiva v njem privržencev, ki ob priliki nastopajo z odločnostjo za šolo, znajoč, da se s tem potezajo za uresničenje teženj Čehom najkoristnejšega stanu. Čehi spoštujejo in ljubijo svoje učiteljstvo. Med Čehi se inteligenca ne izogiblje učiteljstva. In zakaj bi se ga? Češki učitelj, član Z. U. J., mora poznati če ne po drugem vsaj po „Průvodce organizovaného učitele“

popolnoma vse svoje dolžnosti in pravice; mora prve izpolnjevati in druge zahtevati. In to je, kar ga dela možnega in sposobnega za vsako še tako visoko družbo. Sad delavnosti češkega učiteljstva je tudi „Dědictvo Komenského“. Stotisoče strokovnih, mladinskih in drugih knjig je to društvo preskrbelo svojim udom učiteljem. Češko učiteljstvo bi bilo na višini modernega učiteljstva že z „Ded. Komenského“, „Pedagogickými Rozhledy“. Slovenski inteligent, in to hočemo biti mi učitelji, se v kratkem priuči toliko češčine, da lahko razume češke spise. Vsa češka literatura, osobito pa, kar je za nas važno, pedagoška literatura, bi nam lahko bila najdražji zaklad. Čemu prosimo pri Nemeih, Lahih, Francozih itd., ko nam lahko vse to dajo in radi dajo naši bratje! Ne morem si kaj, da ne bi tudi tu, na tem mestu priporočil „Pedagogických Rozhledů“. Posezimo po njih, čitajmo jih in izkušajmo se držati na višini, ki jo od nas zahteva duh časa, duh dvajsetega stoletja, na višini, katero tako vzorno zavzemajo češki učitelji!

Vrstnikom svojim, mladim slovenskim učiteljem, ki morajo še kdaj k vojakom, priporočam, naj prosijo na Češko, ako bi prvič ne veljalo, naj prosijo vdrugič, tretjič žal jim ne bo. Vsi pogoji so ugodni, zdelo se vam bo, da ste bili doma, v rojstni

## Duh časa.

### VI.

Interesantno je opazovati klerikalizem, kako sistematiško in premišljeno z namenom obrekuje učiteljstvo, da s tem zastruplja javno mnenje, neži sovraštvo med ljudstvom do učiteljstva, koplje grob šoli in učiteljskemu stanu sploh, potem pa laže na katoliški podlagi na hinavski in podel način, da si učiteljstvo samo jemlje ugled pri ljudstvu, ker zavrača take podle laži ter razkrinkuje te psevdobožje namestnike kot nesramne obrekovalce in narodne vodnike. „Slovenec“ je posvetil v tak namen cel uvodni članek v št. 131 pod imenom „Navzdol. Socijalni boji na Francoskem. Vojaki. Učitelji.“ — Za nas je pomemben članek, ker govori, kako je neki učitelj na Francoskem zaukazal neki učenki moliti oče naš, radi česar jo je v šoli zasramoval. Članek konča: „Tako daleč bi tudi pri nas padli, ako bi pustili liberalnemu učiteljstvu rovati dalje in izprijeti mladino. Potem bi tudi pri nas kakor v Franciji stali pod devizo: „Navzdol“.

Ali ne pomeni to hujskati z namenom ljudstvo zoper šolo in učiteljstvo? Kaj bi rekla naša duhovščina, ako bi mi v takem slogu pisali proti njej? Ali bi ne metalo naše katoliško časopisje na nas ogenj in žveplo? In mi naj molčimo na take podlosti?

Daleč je Francija in mi ne poznamo natančno tamošnjih razmer. Sodeč pa po časopisju, je tam šolstvo in zlasti humana in tolerantna odgoja na višku. Iz Francije prihaja vedno nov duh časa, ki navadno prinaša lepe sadove. Poleg krojev modnih oblek nam daje ta narod tako imenovani „buon ton“ v vedenju in nastopu, sijajna literarna dela, zgled v socialnem delovanju, zgled v patriotizmu, demokratizmu itd. — in naj bi ta tako zgleden narod dal svetu tak barbaričen zgled odgoje, češ, učiteljstvo je tako sirovo, da otroka v šoli zasramuje zaradi očenaša. Naj verjame to, kdor hoče, mi tega ne moremo verjeti. Kakor se je nedavno naš klerikalizem nesramno lagal, da hočemo vreči iz šol Boga in razpelo, tako se je gotovo to izmislilo in z namenom nalagalo v kakšnem Francoskem klerikalnem časopisu, kar so drugi posneli kot resnico, in med temi tudi naš „Slovenec“. Podobne politiške izmišljene reči beremo skoraj vsak dan po časopisih. Naš klerikalizem je to pobral kot med

vasi pri bratih; tudi stalo vas ne bo več kot v Ljubljani, Trstu, Celoveu ali Mariboru; pač pa boste tam nekaj pozabili: zabili boste ljubiti samo Slovence, vzljubivši ves veliki slovanski rod. Čehi vas nauče z besedo, poljubom in dejanskim zgledom ljubiti vse, kar je slovansko.

Skromne te vrstice sem spisal na izrečno željo svojih stodvajsetih tovarišev in prijateljev učiteljev-vojakov, katerim sem ob odhodnici, ki so mi jo priredili, ko sem odhajal iz Plznja, obljubil, da se čez leto vrnem med nje — a ne sam.

Izvršujoč s tem svojo dolžnost, kličem prijateljem Chudačku, Roubalu in drugim: „Na shledanom za rok! — Na zdar českým učitelem!“

Dostavek uredništva: Prihodnje velike počitnice ustanovimo v Pragi slovansko avstrijsko učiteljsko zvezo, ki bo štela 25.000 članov. Takrat bo prilika, da pobiti slovansko učiteljstvo v Prago. Izmed Čehov stoje na čelu temu gibanju tovariši Schuster, Skála, Čerý in Smrtka. Pravila so že pri pristojnem ministrstvu na Dunaju. Pomislite: 25.000 naprednih učiteljev in učiteljic! To bo četa!

za svoje hudobne in sebične namene, da je s tem oblatil vse slovensko učiteljstvo kot brezverno, mladini in narodu nevarno. Ali ne pomeni to ugrabljati vsemu stanu dobro ime, čast in ugled? Mi imamo izvrstne nadzornike glede odgoje v šoli in med narodom — in ti so v prvi vrsti starši. Otroci povedo doma vsako malenkost, kar se dogaja v šoli in ti bi tudi gotovo povedali, če bi kak učitelj kaj rekel, kar bi bilo veri v nasprotju. Do danes nimamo niti enega dogodljaja med slovenskim učiteljstvom, da bi z namenom rval verski čut iz otroških src. Čemu naj bi to tudi delal? Pa vkljub temu naš klerikalizem ne miruje nas blatiti z brezverstvom. Zakaj tako? Samo zato, ker smo mu na poti, ker poznamo kot odgojevalci njegove hudobne namene in zlorabo vere, ker nikakor ne dopuščamo, da bi se naš narod zastrupljal s krivimi nazori o veri in politiki — zato nas bije, psuje, obrekuje, jemlje čast in poštenje pri ljudstvu, da bi se nas ogibalo ter se držalo njih. Klerikalizem dobro ve, da je brez zlorabe vere takoj ob tla, je takoj zlomljena njegova moč in s tem nadvlada nad ljudstvom ter — prazni žepi. Zato je ta banditska politika v polnem cvetu in delu, če je to prav, pri Bogu zaslužno delo ali ne, če je to narodu v prid ali ne, je njemu malo mar, da je le njemu prav, da je le on sit in ima polne žepe, če vse drugo vzame vrag, se on ne zmeni prav nič. Tako vpije, da delajo in vlečejo drugi navzdol, a v resnici dela in vleče on sam. Naša vera je lepa; raj bi bil že na svetu, ako bi se ravnalo in delalo po nji, a naš klerikalizem je prvi, ki jo z namenom pači. To ni katoliško, to je klerikalno krivoversko delo. Duh časa je te ljudi omamil, ker so izprevideli, da jim je le tako mogoče živeti komodno, zato so slepi in gluhi za vsako svarilo, vsak opomin. Na časti, poštenju in dobrem imenu ubijati bližnjega — je pri njem in v njegovih očeh zaslužno delo, nakar je še celo ponosen. Če se to strinja z božjimi zapovedi ali ne, to mu ni prav nič mar.

Tudi še drugo pregrešno in prav grdo navado smo opazili pri klerikalizmu, ki bije naukom vere naravnost v obraz. Škodoželjen je namreč ter se veseli vsake nesloge, nesreče in neuspehov pri nasprotniku. Lep Kristusov nauk: „Novo zapoved vam dam: ljubite se med seboj!“ je njemu popolnoma neznana reč. On je še vedno prepričanja kot judje o Kristusovem času, da mora le jud juda ljubiti, druge sme pa sovražiti. Lep Kristusov zgled o Samaritanu mu ni niti znan. On je prepričanja namreč, da sme le klerikalec klerikalec ljubiti, liberalce in socialne demokrate pa sme sovražiti, jim škodovati, jih obrekovati, na časti in poštenju ubiti ter smatrati te kot pse. Da bi on na lep katoliški način prestopke in pregreške z dostojno polemiko, na lep in ljubezniv način povedal, poučil in tako odgojevalno, verno in morališko vplival na nasprotnike, tega on noče delati, tega noče razumeti, o tem noče ničesar slišati, marveč njegova odgoja po časopisih je popolnoma krivoverska, polna strasti, laži, s hudobnim namenom, škodoželjna, zvižajna, hudobna, sovražna, zlobna — ob kratkem je ta odgoja b a r b a r s k a.

To smo opazovali vsak dan v času volitev v „Slovenca“ in „Domoljubu“. Blatenje nasprotnikov je bilo tako, da so bili vsi luciferji v peklu s tem lahko zadovoljni, ker so to pisali in urejevali pristni katoliki. Vrhunec zasramovanja, poniževanja in blatenja je pa dosegla Hribarjeva volitev v Ljubljani. Ker mora biti naša skrb, ozirati se le bolj na šolstvo in učiteljstvo, posneti hočemo en zgled iz „Slovenca“ št. 136.: Liberalni učitelji o učiteljicah. „Učit. Tov.“ od 14. junija se huduje nad učiteljicami, ki niso prišle na zborovanje učiteljskega društva za ljubljansko okolico, kjer se je Hribarju zažgalo mnogo kadila. — Po objavi našega članka, dostavlja: „Dotične učiteljice imajo brez dvoma svoje utemeljene razloge, zakaj se ogibljejo družbe ne-